

IRMO

aktualno

KLIMATSKA VANJSKA POLITIKA: KAKO MALE ZEMLJE MOGU POTAKNUTI GLOBALNE PROMJENE¹

Dr. sc. Ana-Maria Boromisa, dr. sc. Senada Šelo Šabić, Leona Knežević Mužić

Uvod

Kako bi se izbjegla klimatska katastrofa, potrebno je hitno smanjiti emisije stakleničkih plinova. U šestom izvješću Međuvladin panel o klimatskim promjenama (*Intergovernmental Panel on Climate Change*) naglasio je da se potrebna smanjenja mogu postići jedino međunarodno dogovorenim i koordiniranim mjerama (IPCC, 2023). Iako je poznato da je multilateralna suradnja kompleksan proces koji zahtijeva vrijeme i strpljenje, činjenica je da vrijeme za djelovanje protiv klimatskih promjena ubrzano istječe. Stoga je od presudne važnosti da se djeluje odmah, ne čekajući da veće zemlje preuzmu inicijativu.

Manje zemlje, često zanemarene u globalnim raspravama, mogu preuzeti vodeću ulogu i postati primjer ostalima. Potrebno je da one pokrenu klimatske pregovore i usvoje snažne političke mjere koje će poslužiti kao temelj za sveobuhvatnu globalnu strategiju. Takav angažirani pristup svih

1 Ovo je prerađena i ažurirana verzija članka Boromisa, A.-M., & Šelo Šabić, S. (2022). *Kleiner Staat, große Wirkung* koji je ranije objavljen u časopisu *IPG Journal: Journal für Internationale Politik und Gesellschaft*: Raniji članak dostupan je na: <https://www.ipg-journal.de/rubriken/aussen-und-sicherheitspolitik/artikel/kleiner-staat-grosse-wirkung-6209/>

zemalja, bez obzira na njihovu veličinu, ključan je za stvaranje jedinstvenog fronta u borbi protiv eskalacije klimatske krize. Samo kolektivnom i odlučnom akcijom mogu se osigurati učinkovita i trajna rješenja za klimatske izazove s kojima se suočavamo.

Mala zemlja i klimatske promjene

Europska agencija za okoliš (*European Environment Agency – EEA*) izradila je sveobuhvatno izvješće koje donosi detaljan pregled zakona i strategija za borbu protiv klimatskih promjena svih zemalja članica te je uočila velike razlike između postavljenih ciljeva i trenutnog stanja (*European Environment Agency, 2024*). Izvješće navodi da čak i kad bi sve zemlje članice implementirale strategije za borbu protiv klimatskih promjena Europske unije (EU), to ne bi bilo dovoljno za smanjenje emisija stakleničkih plinova za ciljanih 55 %, a što je svakako manje od potrebnih 65 % za postizanje klimatskih ciljeva postavljenih u Pariškom sporazumu 2015. godine (*European Environment Agency, 2023; European Council, 2024*).

Konsenzus znanstvenika, zelenih nevladinih organizacija te zastupnika u Europskom parlamentu jest da su dosadašnji paketi mjera koje je donijela Europska unija nedovoljni kako bi se postigli ciljevi postavljeni Pariškim sporazumom (*Burleigh & Girault, 2024; Weise, Mathiesen & Andrés, 2024; Smith, 2024; Wettengel, 2023*). Znanstvenici smatraju kako je 90% smanjenja emisija stakleničkih plinova potrebno ostvariti već 2040. godine kako bi se postigla klimatska neutralnost 2050. godine (*Joint Research Centre, 2024*). Trenutačne europske politike nemaju dovoljno ambiciozne ciljeve za suzbijanje klimatskih promjena, niti adekvatne mjere za ostvarivanje postavljenih ciljeva smanjenja emisija stakleničkih plinova. Potrebne su konkretnije nacionalne politike i strategije kako bi se postigli i ciljevi EU-a i globalni klimatski ciljevi.

Međutim, definiranje i implementacija mjera za ostvarivanje postavljenih ciljeva na nacionalnim razinama još su manje ambiciozni od onih na europskoj razini. Mnogim državama članicama nedostaje političke volje pa se bore s birokratskom neučinkovitošću i ekonomskim ograničenjima koja ometaju efikasnu provedbu klimatskih politika. Kako bi došlo do učinkovitije implementacije klimatskih politika potrebni su snažniji mehanizmi provedbe, povećana financijska potpora te veća suradnja institucija EU-a i država članica. Sve članice bi trebale unaprijediti međusobnu suradnju, dijeliti znanja i tehnologiju kako bi se međusobno potaknule i podržale u ispunjavanju strogih ciljeva zadanih Pariškim sporazumom (*CAN Europe*

& EEB, 2020). Obraćanje građanima i obrazovne kampanje ključni su za podizanje svijesti o važnosti, hitnosti i nužnosti donošenja klimatskih politika te o prednostima prelaska na zeleno gospodarstvo.

Kako bi se pojedina zemlja zaista mogla boriti protiv klimatskih promjena, klimatska politika mora biti prioritet vlade te se kao takva mora percipirati u javnosti. Istraživanje za 2023. godinu pokazuje kako percepcija građana Hrvatske o važnosti klimatskih pitanja raste i sada je bliža prosjeku EU-a (Eurobarometer, 2023). U Hrvatskoj 12 % građana smatra okoliš i klimatske promjene najvažnijim pitanjem u zemlji (Eurobarometer, 2023), dok je 2021. godine samo 9 % građana Hrvatske smatralo klimu ozbiljnim problemom (Eurobarometer, 2021). Prema drugom istraživanju oko 70 % građana prepoznaje klimatske promjene kao ozbiljan problem, a gotovo ih 80 % izražava strah od posljedica klimatskih promjena (Ančić, 2024). Posljedice klimatskih promjena koje građani jasno uočavaju i „osjećaju na svojoj koži“ razlog su za rast važnosti klimatske krize kao strateškog nacionalnog i globalnog političkog pitanja koje svaka zemlja, pa tako i Hrvatska, mora postaviti kao svoj prioritet.

Danska je dobar primjer zemlje u kojoj je zelena tranzicija politički prioritet što je rezultiralo manjom ranjivošću Danske na klimatske rizike kao i manjim štetama od ekstremnih vremenskih uvjeta uzrokovanih klimatskim promjenama (European Environment Agency, 2024). Usvajanje tzv. klimatske vanjske politike u zemljama poput Austrije odražava rastući trend među manjim nacijama na globalnom sjeveru o integraciji klimatske politike u njihovu vanjsku politiku (OECD, 2024).

Austrija koristi klimatske politike kako bi promovirala druge vanjskopolitičke ciljeve kao što su jačanje multilateralizma te promoviranje mira i sigurnosti. Klimatska vanjska politika podrazumijeva ne samo sudjelovanje u globalnim klimatskim sporazumima i zalaganje za globalne promjene, nego i niz vlastitih strategija za borbu s klimatskim promjenama. Nacionalne strategije uključuju planove za postizanje energetske tranzicije i drastično smanjenje stakleničkih plinova, zaštitu gospodarstva i ekosustava od klimatskih promjena, te pružanje financijske pomoći zemljama u razvoju. Klimatska vanjska politika bavi se i sigurnosnim pitanjima, nastalim upravo zbog klimatskih promjena, kao što su, primjerice, nedostatak resursa i migracije (Cassel & Jaekel, 2023; Climate Diplomacy, 2024). Naglašavanje klimatskih promjena u diplomatskim aktivnostima ohrabruje i motivira druge manje zemlje, unutar i izvan EU-a, da uz svoje nacionalne planove zaštite klime aktivnije pridonose globalnoj klimatskoj politici.

Iako klimatske promjene trenutno nisu u središtu političkih rasprava u Hrvatskoj, taj bi se stav mogao ubrzo promijeniti s obzirom na činjenicu da klimatske promjene negativno utječu na gospodarsku granu s najvećim udjelom u BDP-u Hrvatske, turizam. Udio turizma u ukupnom BDP-u iznosi gotovo 20 %, što ga čini najvišim u EU-u, te se ujedno procjenjuje da će nastaviti rasti (Statista, 2024). Hrvatski turizam kratkog je sezonskog karaktera i fokusiran je na obalna područja u ljetnim mjesecima. Ako ekstremne vremenske prilike i porast razine mora počnu ugrožavati plaže i povijesne jezgre obalnih gradova koje svake godine privlače milijune posjetitelja, ekonomske posljedice mogle bi biti ozbiljne uključujući značajan gubitak radnih mjesta i pad gospodarske aktivnosti.

Povećanjem vidljivosti učinaka klimatskih promjena i njihovog utjecaja na svakodnevni život, raste i zabrinutost javnosti što može potaknuti politički angažman oko klimatskih pitanja. Učestali toplinski valovi, obilne oborine (uključujući tuče), poplave i suše već stvaraju pritisak na političare da poduzmu konkretne korake kako bi ih pokušali spriječiti i zaštititi gospodarstvo, a osobito turizam i poljoprivredu. Neke lokalne zajednice, poput otoka Krka, prepoznale su važnost dekarbonizacije i ulaganja u obnovljive izvore energije, što ukazuje na potrebu za širim, sustavnim pristupom na nacionalnoj razini (Radulović et al., 2022).

Povećanje otpornosti i održivosti turizma zahtijeva razvoj cjelogodišnjeg turizma uz ozbiljna ulaganja u infrastrukturu kao što su punjači električnih vozila, klimatizirani javni prostori i objekti za odlaganje otpada (Hrvatski sabor, 2023). Iako su ove mjere dio Strategije razvoja održivog turizma (Hrvatski sabor, 2023), njezina provedba sporo napreduje, kao i Strategije prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj iz 2020. godine (Hrvatski sabor, 2020). Unatoč upozorenjima znanstvenika, Hrvatska još uvijek nema sustavnu politiku borbe protiv klimatske krize, a postojeće strategije nisu obvezujuće već su to samo smjernice (Ivanović, 2023).

Hrvatska bi trebala slijediti primjer drugih manjih zemalja i donijeti vlastitu klimatsku vanjsku politiku kako bi kroz različite forme međunarodne suradnje razvila rješenja za borbu protiv klimatskih promjena i očuvanje okoliša. Klimatska vanjska politika može potaknuti regionalnu suradnju i razmjenu znanja. Time bi Hrvatska ne samo stekla ugled kao lider u klimatskim pitanjima, već bi usvajanje takve politike također moglo privući ulaganja u zelene inicijative, poticati i održivi gospodarski razvoj i promovirati inovacije i tehnološka rješenja koja čuvaju okoliš.

Klimatska politika promiče suradnju lokalnih vlasti, poduzeća, civilnog

društva, obrazovnih institucija i medija. Takva politika je multiplikator promjena koje poboljšavaju kvalitetu života jer fokus klimatske politike nije samo na zaštiti od krize nego na osiguravanju zdravog planeta za buduće generacije.

Zaključak

Male zemlje, suočene s ograničenim resursima i kapacitetima, moraju pažljivo birati vanjskopolitičke prioritete kako bi maksimizirale svoj utjecaj na međunarodnoj sceni. U tom kontekstu, klimatska vanjska politika predstavljala bi za Hrvatsku progresivan i globalno relevantan odabir. Ovaj strateški fokus omogućuje malim državama poput Hrvatske ne samo da daju značajan doprinos globalnim rješenjima, već i da povećaju svoju međunarodnu vidljivost kroz kreiranje i provedbu specifične i učinkovite politike.

Klimatska vanjska politika istovremeno je pragmatična i proaktivna. Za razliku od mnogih drugih vanjskopolitičkih tema, klimatske promjene predstavljaju područje u kojem mala zemlja može pružiti jedinstvena rješenja i tako utjecati na globalnu politiku. Uvođenjem vlastite klimatske politike, Hrvatska bi mogla pridonijeti oblikovanju međunarodne klimatske agende što bi joj omogućilo da nadiđe svoja ograničenja i postane relevantan igrač u međunarodnim odnosima.

Usmjerenost na klimatska pitanja može otvoriti vrata jačanju bilateralnih i multilateralnih odnosa s državama koje su također posvećene borbi protiv klimatskih promjena. Usklađivanje s globalnim klimatskim inicijativama omogućava malim zemljama poput Hrvatske gradnju čvršćih veza i razvoj suradnje s drugim državama koje dijele iste vrijednosti i ciljeve. Ovakva suradnja može dovesti do pristupa međunarodnom financiranju i tehničkoj podršci za nacionalne klimatske projekte, čime se dodatno potiču održivi razvoj i gospodarski rast.

Danski primjer je dokaz da mala zemlja, bez obzira na stupanj izloženosti klimatskim prijetnjama, može postići izvanredne rezultate u klimatskoj politici. Danska je uspjela implementirati ambiciozan klimatski program zahvaljujući jasnoj svijesti o problemu, snažnoj posvećenosti svojim građanima i planeti te političkoj volji. Njezina postignuća pokazuju da veličina zemlje nije presudna za uspjeh u klimatskim inicijativama, već je ključna njezina odlučnost u provođenju potrebnih promjena.

Stoga bi Hrvatska, slijedeći danski primjer, trebala usvojiti i razviti vlastitu klimatsku vanjsku politiku. To ne bi doprinijelo samo globalnim naporima u borbi protiv klimatskih promjena, već bi omogućilo Hrvatskoj da postane prepoznatljiv regionalni lider u ovom ključnom području. Takav strateški fokus pruža priliku za izgradnju snažnijeg međunarodnog ugleda i privlačenje investicija u zelene projekte, čime se dugoročno osigurava otpornija i održivija budućnost za Hrvatsku, za njeno susjedstvo te posljedično za cijeli svijet. Hrvatska ima priliku prepoznati klimatsku politiku kao ključan instrument za postizanje dugoročne stabilnosti i prosperiteta doprinoseći globalnim naporima za očuvanje našeg zajedničkog doma - planeta Zemlje.

Izvori

- Ančić, B. (2024). *Klimatske opasnosti i želja za promjenom: Hrvatska perspektiva. Analiza FES SINUS temeljena na izvještaju za Hrvatsku*. Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung. Preuzeto iz: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/21194-20240516.pdf>
- Burleigh, M., & Girault, J. (2024). EU eyes 90% cut to greenhouse gases by 2040. Preuzeto iz: <https://phys.org/news/2024-02-eu-unveils-climate-political-tightrope.html>
- CAN Europe & EEB. (2020). *Building a Paris Agreement Compatible (PAC) energy scenario, CAN Europe/EEB technical summary of key elements*. Bruxelles: The European Environmental Bureau. Preuzeto iz: https://eeb.org/wp-content/uploads/2020/06/PAC_scenario_technical_summary_FINAL.pdf
- Cassel, C., & Jaekel, A. (2023). *A first assessment of Germany's Climate Foreign Policy Strategy*. Preuzeto iz: <https://www.e3g.org/news/a-first-assessment-of-germany-s-climate-foreign-policy-strategy/>
- Climate Diplomacy. (2024). *What is Climate Diplomacy?* Preuzeto iz: <https://climate-diplomacy.org/what-climate-diplomacy>.
- Eurobarometer. (2021). *Climate change*. Preuzeto iz: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2273>
- Eurobarometer. (2023). *Climate change*. Preuzeto iz: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2954>
- European Council. (2024). *Fit for 55*. Preuzeto iz: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55/>
- European Environment Agency. (2023). *Trends and projections in Europe 2023*. EEA Report 07/2023. Luxembourg: Publications Office of

the European Union. Preuzeto iz: <https://www.eea.europa.eu/publications/trends-and-projections-in-europe-2023>

European Environment Agency. (2024). *European Climate Risk Assessment*. Copenhagen: European Environment Agency. EEA Report 01/2024. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Preuzeto iz: <https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment>

Hrvatski sabor. (2023). *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine*. Zagreb: Narodne novine. Preuzeto iz: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html

Hrvatski sabor. (2020). *Strategija prilagodbi klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Narodne novine. Preuzeto iz: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_04_46_921.html

IPCC. (2023). Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, pp. 1-34, doi: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001. Preuzeto iz: https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf

Ivanović, G. (2023). Klimatska kriza: Hrvatski znanstvenici Kovač i Biliškov upozoravaju na sve intenzivnije posljedice klimatskih promjena. *Euractive*. Preuzeto iz: <https://euractiv.hr/energetika/a2091/Hrvatski-znanstvenici-Kovac-i-Biliskov-upozoravaju-na-sve-intenzivnije-posljedice-klimatskih-promjen.html>

Joint Research Centre. (2024). *The Commission presented a recommendation for an EU climate target for 2040: what does science say about getting there?* *EU Science Hub*. Preuzeto iz: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news-and-updates/eu-climate-target-recommendation-what-does-science-say-about-getting-there-2024-02-09_en

OECD. (2024). *OECD Economic Surveys: Austria 2024*. Preuzeto iz: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-austria_19990189

Radulović, D., Cvetković, M., Rodik, D., Šterpin, A., Hunjak Čargonja, S., Matas, H., & Kirinčić, V. (2022). *Zajednički Akcijski plan energetske održivog razvitka i klimatskih promjena za područje otoka Krka (Joint SECAP)*. Grad Krk. Preuzeto iz: https://www.grad-krk.hr/sites/default/files/files/zajednicki_akcijski_plan_energetski_odrzivog_razvitka.join_secap.pdf

Smith, I. (2024). *'We were hopeful': Climate activists reflect on EU climate action amid a green backlash*. Euronews. Preuzeto iz: <https://www.euronews.com/green/2024/04/14/climate-activists-reflect-on-eu-climate-action-amid-green-backlash>

Statista. (2024). *Share of the GDP of the tourism sector in Croatia from 2013 to 2028*. Preuzeto iz: <https://www.statista.com/forecasts/1153595/tourism-sector-gdp-share-forecast-in-croatia>

Wettengel, J. (2023). *Green Deal 2.0 must trigger investments in European industry and infrastructure – EU lawmaker*. Clean Energy Wire. Preuzeto iz: <https://www.cleanenergywire.org/news/green-deal-20-must-trigger-investments-european-industry-and-infrastructure-eu-lawmaker>

Weise, Z., Mathiesen, K., & Andrés, P. (2024). *The EU got its first climate report card. It's not good*. Politico. Preuzeto iz: <https://www.politico.eu/article/eu-climate-report-card-agriculture-energy-nuclear-green-deal/>

Nakladnik:

IRMO - Institut za razvoj i međunarodne odnose
Ulica Ljudevita Farkaša Vukotinovića 2
10000 Zagreb
www.irmo.hr

Za nakladnika:

Sanja Tišma, ravnateljica

Uredništvo:

Ana-Maria Boromisa,
Sanja Maleković,
Jakša Puljiz,
Sanja Tišma,
Aleksandra Uzelac

Lektura:

Snježana Ivanović

Grafičko uređenje:

Dragana Markanović

Ova publikacija odražava isključivo stajalište autora i Institut se ne može smatrati odgovornim prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

Sadržaj publikacije **IRMO aktualno** moguće je prenositi bez prethodnog odobrenja IRMO-a pod uvjetom da se jasno i vidno navede izvor (autor, naslov, IRMO kao nakladnik te poveznica na internet stranicu objave).